

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ચેરમેન, યુપી જલ નિગમ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

જસવંત સિંહ અને અન્ય

નવેમ્બર ૧૦, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ ડૉ. એ. આર. લક્ષ્મણન અને ન્યાયમૂર્તિ એ. કે. માથુર]

ભારતનું બંધારણ-કલમ ૨૨૬-રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓની ૫૮ વર્ષની નિવૃત્તિની ઉંમરને પડકારતી કર્મચારીઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજીઓ-હર્ષિન્દ્ર કુમાર વિરુદ્ધ મુખ્ય ઇજનેર, કર્મિક અને અન્યોની સર્વોચ્ચ અદાલતે સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાના પ્રકાશમાં બે વર્ષ માટે પગારની ચુકવણીનો દાવો કરતી, લાંબા સમય પહેલા નિવૃત્ત થયેલા અને નિવૃત્તિ પછીના લાભો સ્વીકારનારા કર્મચારીઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજીઓ-૧૩ એસ. સી. સી. ૩૦૦ એ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાના પ્રકાશમાં બે વર્ષ માટે પગારની

ચુકવણીનો દાવો કરતી અરજીઓને મંજૂરી આપી હતી – ચોકસાઈ, વિલંબને કારણે કર્મચારીઓ કોઈ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી .

અપીલકર્તા-સંસ્થાના કેટલાક કર્મચારીઓ, જેઓ ૫૮ વર્ષની ઉંમરે નિવૃત્તિ વય પ્રાપ્ત કરીને નિવૃત્ત થયા હતા, તેમણે રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓની નિવૃત્તિ વય ૬૦ વર્ષ હતી અને તેથી તેમને પણ ૬૦ વર્ષની વય સુધી કામ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી હોવી જોઈએ તેવા આધાર પર નિવૃત્તિ વયને પડકારતી રિટ પિટિશન હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરી હતી. હાઈકોર્ટે રિટ પિટિશન ફગાવી દીધી હતી. આ અદાલત, કેસોની એક બેચમાં, હર્વિન્દ્ર કુમારમાં. વિરુદ્ધ ચીફ એન્જિનિયર, કર્મિક અને અન્યો [૨૦૦૫) ૧૩ એસ. સી. સી. ૩૦૦ એ ચુકાદો આપ્યો હતો કે કર્મચારીઓ ૬૦ વર્ષ વય સુધી કામ ચાલુ રાખવા માટે હકદાર છે. આ અદાલતે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જે કર્મચારીઓને ૫૮ વર્ષની વય પૂર્ણ કર્યા પછી અપીલકર્તા દ્વારા કામ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી નથી, તેઓ ૬૦ વર્ષની વય સુધીના બાકીના સમયગાળા માટે પગારની ચુકવણી માટે હકદાર રહેશે. હર્વિન્દ્ર કુમાર કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાના આધારે, પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સંખ્યાબંધ રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેઓ લાંબા સમય પહેલાં નિવૃત્ત થયા હતા અને અગાઉની નિવૃત્તિ વયને પડકાર્યા વિના નિવૃત્તિ પછીના લાભો સ્વીકાર્યા હતા. હાઈકોર્ટે હર્વિન્દ્ર કુમારના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને રિટ પિટિશનોનો નિકાલ કર્યો હતો.

આ અદાલતમાં અપીલમાં, અપીલકર્તા-સંગઠને દલીલ કરી હતી કે પ્રતિવાદીઓ વિલંબ અને વિલંબ માટે દોષિત છે અને તેથી તેમને કોઈ રાહત આપવી જોઈએ નહીં; કે, જો આ વિલંબિત તબક્કે માન્યતા આપવામાં આવે, તો તે ભારે નાણાકીય બોજનું કારણ બનશે; કે વિશાળ નાણાકીય બોજ ઉઠાવવા માટે પૂરતું ભંડોળ નથી અને તે સંસ્થાની નાણાકીય સ્થિતિને સંપૂર્ણપણે બરબાદ કરશે; અને રાહત તે વ્યક્તિઓ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ જેઓ સેવામાં ચાલુ હતા અને સમયસર તેમની રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠરાવ્યું:૧.૧.પ્રતિવાદીઓ દોષિત છે કારણ કે તેઓએ નિવૃત્તિ સ્વીકારવાની સંમતિ આપી છે અને સમયસર તેને પડકાર્યો નથી.જો તેઓ પૂરતી સતર્ક હોત, તો તેઓ આ મામલે અન્ય લોકોની જેમ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી શક્યા હોત.તેથી, જ્યારે પણ એવું લાગે છે કે દાવેદારો રિટ અરજીઓ દાખલ કરવા માટે સમયસર ઉઠ્યા નથી, ત્યારે આવા કિસ્સાઓમાં, અદાલતે પદધારીને ટ્રાન્સફર આપવામાં ખૂબ જ ધીમી ગતિએ કામ કરવું જોઈએ.[૯૨૩-ડી-૬]

હર્વિન્દ્ર કુમાર વિરુદ્ધ ચીફ એન્જિનિયર, કમિંક અને અન્યો, [૨૦૦૫]
૧૩ એસ. સી. સી. ૩૦૦; મેસર્સ રૂપ ડાયમંડ અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સરકાર
અને અન્યો, (૧૯૮૯) ૨ એસ. સી. સી. ૩૫૬; કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્યો
વિરુદ્ધ એસ. એમ. કોટેરેયા અને અન્યો, [૧૯૯૬) ૬ એસ. સી. સી. ૨૬૭;
જગદીશ લાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને અન્યો, (૧૯૯૭) ૬
એસ. સી. સી. ૫૩૮; ભારત સરકાર અને અન્યો વિરુદ્ધ સી. કે. ધરગુપ્તા અને
અન્યો, (૧૯૯૭) ૩ એસ. સી. સી. ૩૯૫; પશ્ચિમ બંગાળ સરકાર વિરુદ્ધ
તરુણ કે. રોય અને અન્યો, (૨૦૦૪) ૧ એસ. સી. સી. ૩૪૭ અને દયાલ સિંહ
અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, [૨૦૦૩] ૨ એસ. સી. સી. ૫૯૩
નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૧.૨.જો પ્રતિવાદીઓએ સમયસર તેમની નિવૃત્તિને પડકાર્યો હોત, તો
કદાચ અપીલકર્તા કરશે.જવાબદારીને પહોંચી વળવા માટે ભંડોળ એકત્ર કરવા
માટે યોગ્ય પગલાં લીધાં છે.[૯૨૩-એફ]

જો આ વિલંબિત તબક્કે, જો પ્રતિવાદીઓને સમાન રાહત આપવામાં
આવે, તો તે બિનજરૂરી રીતે અપીલકર્તા-સંગઠન પર વધુ પડતો બોજો પાડશે
અને સંસ્થા બે વર્ષના પગાર અને પેન્શનના વધેલા લાભ અને અન્ય પરિણામી
લાભોના સંદર્ભમાં આ વ્યક્તિઓને ચૂકવણીની જવાબદારી સાથે સંપૂર્ણપણે તૂટી

જશે.તેથી, જે વ્યક્તિઓએ તેમની નિવૃત્તિ વચ પછી અદાલતનો સંપર્ક કર્યો છે તેમને આ અદાલત કોઈ રાહત આપવા ઈચ્છુક નથી.માત્ર તે જ વ્યક્તિઓ કે જેમણે સેવામાં હતા ત્યારે રિટ અરજીઓ દાખલ કરી છે અથવા જેમણે તેમની નિવૃત્તિ માટે વચગાળાનો આદેશ મેળવ્યો છે તેમને લાભ માટે ઊભા રહેવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ, અન્યને નહીં.[૯૨૪-એફ-એચ]

કૃષ્ણ કુમાર વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય વગેરે (૧૯૯૦) ૪ એસ. સી. સી. ૨૦૭ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:૨૦૦૬નો સિવિલ અપીલ નંબર ૪૭૯૦.

સીએમ ડબલ્યુપી નંબર ૫૭૫૩/૨૦૦૬ માં અલ્હાબાદ ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચરના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશ તારીખ ૩૧/૦૧/૨૦૦૬ માંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે પી. પી. રાવ, ડૉ. સુમંત ભારદ્વાજ, આઈ. પી. સિંહ શેષાદ્રી શેખર, શમ્બા દત્તા, મૃદુલા રે ભારદ્વાજ.

રચના ગુપ્તા, ઈન્દ્ર પ્રતાપ સિંહ, સૈયદ અલી અહમદ, સૈયદ તનવીર અહમદ, એસએસ બંદોપાધ્યાય, શિવપતિ બી પાંડે, શાહનવાઝ હસન અને મોહન પાંડે પ્રતિવાદી નંબર ૧ માટે.

ચુપી રાજ્ય માટે શોભા દીક્ષિત, ડી. કે., ગોસ્વામી.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ એકે માથુરે આપ્યો હતો. મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

અપીલની આ તમામ બેચમાં કાયદા અને હકીકતના સમાન પ્રશ્નો સામેલ છે, તેથી, આ સામાન્ય આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

આ તમામ પ્રતિવાદીઓ ઉત્તર પ્રદેશ જળ નિગમ (હવે પછી 'નિગમ' તરીકે ઓળખાય છે) ના કર્મચારીઓ છે અને તેઓ ૫૮ વર્ષની ઉંમરે નિવૃત્ત થયા હતા.તેમાંના કેટલાકએ અલ્હાબાદની ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી, જેમાં નિગમના કર્મચારીઓની ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા પર તેમની નિવૃત્તિને પડકારવામાં આવી હતી, જ્યારે રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓને ૬૦ વર્ષની વય સુધી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને તેથી, તેમને પણ ૬૦ વર્ષની વય સુધી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ.ઉચ્ચ અદાલત

સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીઓ નિષ્ફળ ગઈ હતી અને તેની સામે ૨૦૦૨ની સિવિલ અપીલ નંબર ૭૮૪૦ અને અન્ય અપીલોનો સમૂહ આ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.આ અદાલતે અન્ય અપીલ સાથે હર્વિન્દ્ર કુમારના કેસનો નિકાલ કર્યો હતો અને ચુકાદો આપ્યો હતો કે નિગમના કર્મચારીઓ ૬૦ વર્ષ સુધી ચાલુ રહેવાનો હકદાર છે.આ ૨૦૦૫ ૧૩ એસ. સી. સી. ૩૦૦ છે.ઉપરોક્ત ચુકાદાનો કાર્યકારી ભાગ નીચે મુજબ છે:

"૧૦. ઉપરોક્ત કારણોસર, અમારો મત છે કે જ્યાં સુધી નિયમનના નિયમન ૩૧ માં સુધારો કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, ૬૦ વર્ષ કે જે ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય હેઠળ કાર્યરત સરકારી કર્મચારીઓની નિવૃત્તિ વય છે તે નિગમના કર્મચારીઓને લાગુ પડશે.જો કે, નિયમન ૩૧માં યોગ્ય સુધારો કરવા અને નિગમના કર્મચારીઓની સેવાની શરતોમાં ફેરફાર કરવા માટે રાજ્ય સરકારની અગાઉની મંજૂરી સાથે નિગમ માટે તે ખુલ્લું રહેશે, જેમાં તેમની નિવૃત્તિ વય પણ સામેલ છે.તે કહેવાની જરૂર નથી કે જો તે આવું કરવામાં આવે, તો તે જ સંભવિત હશે.

૧૧. ઉપરોક્ત કારણોસર, અપીલ તેમજ રિટ અરજીઓને મંજૂરી આપવામાં આવે છે, હાઈકોર્ટ દ્વારા રિટ અરજીઓને તેમજ નિગમ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને ફગાવી દેવામાં આવે છે જેમાં નિર્દેશ આપવામાં

આવે છે કે દીવાની અપીલના અપીલકર્તાઓ અને રિટ અરજીઓના અરજદારો ૫૮ વર્ષની વય પૂર્ણ થયા પછી નિવૃત્ત થશે અને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે જો કર્મચારીઓને કોઈ વચગાળાના આદેશના આધારે ૬૦ વર્ષની વય સુધી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હોય, તો તેમની પાસેથી કોઈ વસૂલાત કરવામાં આવશે નહીં પરંતુ જો તેમને ભૂલના આધારે ૫૮ વર્ષની વય પૂર્ણ થયા પછી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી નથી. નિગમ દ્વારા તેમની કોઈ ભૂલ વિના લેવામાં આવેલ નિર્ણય, તેઓ ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધીના બાકીના સમયગાળા માટે પગારની ચુકવણી માટે હકદાર રહેશે, જે નિગમ દ્વારા આ આદેશની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર તેમને ચૂકવવો પડશે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.”

એવું લાગે છે કે આ અદાલત સમક્ષ અપીલ અને રિટ પિટિશનની પેન્ડન્સી દરમિયાન અને આ અદાલત દ્વારા તેનો નિકાલ કર્યા પછી, લાંબા સમય પહેલાં નિવૃત્ત થયેલા કર્મચારીઓ દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતમાં રિટ પિટિશનોનો પ્રવાહ અનુસરવામાં આવ્યો હતો. કેટલીક અરજીઓ એવા કર્મચારીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી જેઓ ૫૮ વર્ષની વયે નિવૃત્ત થયા હતા. જો કે, કેટલાક નસીબદાર હતા કે તેમને સેવામાં ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપતા વચગાળાના આદેશો મળ્યા. હર્વિન્દ્ર કુમાર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદા પછી

૨૦૦૫માં વિવિધ તારીખો પર અને કેટલીક ૨૦૦૨ અને ૨૦૦૫ની વચ્ચે હાઈકોર્ટમાં સંખ્યાબંધ રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી.તે તમામ રિટ અરજીઓનો નિકાલ હર્વિન્દ્ર કુમાર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદાના પ્રકાશમાં કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમને ૬૦ વર્ષની ઉંમર સુધી સેવામાં ચાલુ રહેવા માટે રાહત આપવામાં આવી હતી.તેથી, આ તમામ અપીલ ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા સમયાંતરે પસાર કરાયેલા વિવિધ આદેશો સામે ઊભી થાય છે.

જ્યાં સુધી મુખ્ય મુદ્દાની વાત છે, તે આ અદાલત દ્વારા ઉકેલવામાં આવ્યો છે.તેથી, કાનૂની દરખાસ્ત પર કોઈ ઝઘડો નથી.પરંતુ એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે આવી અન્ય વ્યક્તિઓને રાહત આપવી કે જેઓ જાગૃત ન હતા અને તેમની નિવૃત્તિને પડકારવા માટે જાગ્યા ન હતા અને તેમણે તેનો સ્વીકાર કર્યો હતો પરંતુ હર્વિન્દ્ર કુમાર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદા પછી રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી.શું તેઓ સમાન રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે કે નહીં—તેથી, એક ગંભીર પ્રશ્ન જે વિચારણા માટે ઊભો થાય છે તે એ છે કે જે કર્મચારીઓ તેમની નિવૃત્તિને પડકારવા માટે જાગ્યા ન હતા અને તે સ્વીકાર્યા ન હતા, તેમની નિવૃત્તિ પછીના લાભો એકત્રિત કર્યા હતા, શું આવી વ્યક્તિઓને આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા અનુગામી નિર્ણયના પ્રકાશમાં રાહત આપવામાં આવી શકે છે ?

વિલંબ અને વિલંબના પ્રશ્નની આ અદાલત દ્વારા શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં તપાસ કરવામાં આવી છે અને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ વિવેકાધીન રાહતનો ઉપયોગ કરવામાં વિલંબ અને વિલંબને એક મહત્વપૂર્ણ પરિબલ માનવામાં આવે છે. જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ પોતાના અધિકારો પ્રત્યે જાગૃત નથી અને પરિસ્થિતિ સાથે સંમત થાય છે, ત્યારે શું તેની રિટ અરજીની સુનાવણી બે વર્ષ પછી આ આધાર પર થઈ શકે છે કે તે જ રાહત તેને આપવામાં આવવી જોઈએ જે સમાન રીતે સ્થિત વ્યક્તિને આપવામાં આવી હતી જે તેના અધિકારો વિશે જાગૃત હતી અને તેની નિવૃત્તિને પડકારતી હતી જે ૫૮ વર્ષની ઉંમરે કરવામાં આવી હોવાનું કહેવાય છે. અમને એક ચાર્ટ આપવામાં આવ્યો છે જેમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે નિગમના કર્મચારીઓ દ્વારા તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં લગભગ ૮ રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં તેમની નિવૃત્તિ ૩૦.૦૬.૨૦૦૫ અને ૩૧.૦૭.૨૦૦૫ ની વચ્ચે હતી. બે રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં વચગાળાના આદેશની કોઈ રાહત આપવામાં આવી ન હતી. તેમને વચગાળાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ રિટ પિટિશનોનો દોર શરૂ થયો જેમાં વર્ષ ૨૦૦૧, ૨૦૦૨, ૨૦૦૩, ૨૦૦૪ અને ૨૦૦૫માં નિવૃત્ત થયેલા કર્મચારીઓ તેમની નિવૃત્તિ પછી ૨૦૦૫ અને ૨૦૦૬માં રિટ પિટિશન દાખલ કરવા માટે જાગી ગયા હતા. આવી વ્યક્તિઓને સમાન રાહત આપવી જોઈએ કે નહીં ?

અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે વિવિધ નિર્ણયો તરફ અમારું ધ્યાન આકર્ષિત કરવા માટે આમંત્રણ આપ્યું છે કે જે વ્યક્તિઓ આવા દોષિત છે અને પરિસ્થિતિ સાથે સંમત થાય છે તેમને કોઈ રાહત આપવી જોઈએ નહીં કારણ કે તેનાથી નિગમને રૂ. ૧૭,૮૦,૪૩,૧૦૮.૦૦.તેથી, રાહત તે વ્યક્તિઓ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ જેઓ સેવામાં ચાલુ હતા અને સમયસર તેમની રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી, પરંતુ તમામ અને વિવિધ લોકો માટે નહીં કે જેઓ તેમની નિવૃત્તિ પછી રિટ અરજીઓ દાખલ કરવા માટે જાગી ગયા હતા.આ સંબંધમાં, મેસર્સના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું.૩૫ ડાયમંડ્સ અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, ૧૯૮૯ ૨ એસ. સી. સી. ૩૫૬, જેમાં તેમના લોર્ડશીપ્સે અવલોકન કર્યું હતું કે જે લોકો ત્યાં સુધી વાડ પર બેઠા હતા જ્યાં સુધી કોઈ અન્ય વ્યક્તિ ફરજ પરત કરવા માટે આ બાબત અદાલતમાં ન લઈ જાય, તેમને લાભ આપી શકાતો નથી.તે સંદર્ભમાં, તેમની સત્તાઓ નીચે મુજબ હતી:

"અરજદારો એવા દાવાઓનું પુનરાવર્તન કરી રહ્યા છે જેનો તેમણે ઘણા વર્ષોથી પીછો કર્યો ન હતો.અરજદારો સતર્ક ન હતા પરંતુ નિષ્ક્રિય રહીને સંતુષ્ટ હતા અને જ્યાં સુધી કોઈ બીજાના કેસનો નિર્ણય ન થાય ત્યાં સુધી વાડ પર બેસવાનું પસંદ કર્યું હતું.તેમના કેસને અદાલત દ્વારા ગેરબંધારણીય અને રદબાતલ જાહેર કરવામાં આવેલા કાયદાની

સામ્યતાના આધારે ગણી શકાય નહીં, જેથી વ્યક્તિઓ પાછળથી રદબાતલ જાહેર કરાયેલા કાયદાની મજબૂરી હેઠળ ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંની વસૂલાત કરી શકે.પ્રથમ અસ્વીકાર પછી એક વર્ષ પછી લાવવામાં આવેલી વર્તમાન રિટ પિટિશનને પસંદ કરવામાં એક અસ્પષ્ટ, અતિશય વિલંબ પણ છે.દુર્ગા પ્રસાદ કેસમાં અદાલતે અવલોકન કર્યું તેમ, આ દેશની વિનિમય સ્થિતિ અને આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર અંગે સરકારની નીતિ દર વર્ષે બદલાય છે.આ બાબતોમાં એ જરૂરી છે કે જે વ્યક્તિઓ સરકારના આદેશોથી વ્યથિત હોય તેમણે કાયદા, નિયમ અથવા વ્યવસ્થા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉપાયોને પૂર્ણ કર્યા પછી ઉચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરવો જોઈએ.તેથી, આ વિલંબ કોર્ટને દખલ કરવાનો ઇનકાર કરવા માટે સમજાવવા માટે પૂરતો છે.જો અપીલનો અધિકાર ઉપલબ્ધ હોય, તો રિટ પિટિશનને નકારી કાઢતો આ આદેશ આવી કોઈપણ અપીલમાં અરજદારોના કેસને પૂર્વગ્રહ નહીં કરે.”

કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ એસ. એમ. કોટેરેયા અને અન્યો, ૧૯૯૬ ૬ એસ. સી. સી. ૨૬૭ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય તરફ પણ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું.તે કિસ્સામાં પ્રતિવાદીઓ વિલંબને માફ કરવાની અરજ સાથે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તેમના સાથીઓને આપવામાં આવેલી રાહતનો દાવો કરવા માટે જાગી ગયા હતા.ટ્રિબ્યુનલે વિલંબને માફ કર્યો

હતો.તેથી, રાજ્યએ આ બાબતને ધ્યાનમાં લીધા પછી આ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

" જોકે પેટા-સેકમાં ઉદ્દેખિત સમયગાળાની અંદર થયેલા વિલંબ માટે સમજૂતી આપવાની જરૂર નથી.(૧) કલમ ૨૧ના (૨) અથવા, યોગ્ય કેસને લાગુ પડતા ઉપરોક્ત સંબંધિત સમયગાળાની સમાપ્તિ પછી થયેલા વિલંબ માટે સમજૂતી આપવી જોઈએ અને ટ્રિબ્યુનલે પોતાને સંતોષ આપવો જોઈએ કે રજૂ કરાયેલ સમજૂતી યોગ્ય હતી કે નહીં.તાત્કાલિક કેસમાં, ખુલાસો આપવામાં આવ્યો હતો કે તેમને ઓગસ્ટ ૧૯૮૯માં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલી રાહત વિશે જાણ થઈ હતી અને ત્યારબાદ તરત જ તેમણે અરજી દાખલ કરી હતી.તે બિલકુલ યોગ્ય સમજૂતી નથી.પેટા-એસ હેઠળ તેમને શું સમજાવવાની જરૂર હતી. (૧) અને (૨) પેટા-કલમ હેઠળ નિર્ધારિત સમયગાળો પૂરો થાય તે પહેલાં તેઓ તેમની ફરિયાદોના નિવારણના ઉપાયનો લાભ કેમ ન લઈ શક્યા તે બાબત હતી.(૧) અથવા (૨).તે સમજૂતી આપવામાં આવી ન હતી.તેથી, વિલંબને માફ કરવામાં ટ્રિબ્યુનલ સંપૂર્ણપણે અન્યાયી હતું."

તેવી જ રીતે, જગદીશ લાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને અન્યોના કેસમાં, ૧૯૯૭ ડ એસ. સી. સી. ૫૩૮, આ અદાલતે આ નિયમની

પુષ્ટિ કરી હતી કે જો કોઈ વ્યક્તિ આ બાબતે બેસવાનું પસંદ કરે અને પછી કોર્ટના નિર્ણય પછી જાગી જાય, તો આવી વ્યક્તિ લાલ માટે ઊભા ન રહી શકે.તે કિસ્સામાં તે નીચે પ્રમાણે જોવામાં આવ્યું હતું:

"વિલંબ પક્ષને બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા કલમ ૩૨ હેઠળ વિવેકાધીન રાહત માટે અયોગ્ય બનાવે છે.અપીલકર્તાઓ લાંબા સમય સુધી તેમના અધિકારો પર ઊંઘતા રહ્યા અને જ્યારે તેમને વીર પાલ સિંહ ચૌહાણ કેસથી પ્રોત્સાહન મળ્યું ત્યારે તેઓ જાગી ગયા.વરિષ્ઠતાને ફરીથી કરવાનો અપીલકર્તાઓનો હતાશ પ્રયાસ આ વિલંબિત તબક્કે ન્યાયિક સમીક્ષા માટે યોગ્ય નથી."

ભારત સંઘ અને અન્યો વિરુદ્ધ સી. કે. ધરગુપ્તા અને અન્યોના કિસ્સામાં, ૧૯૯૭ ૩ એસ. સી. સી. ૩૯૫, તે નીચે મુજબ જોવા મળ્યું હતું:

"જો કે, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે આર. પી. જોશી કેસમાં ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદામાં માત્ર જોશીને રાહત મળે છે તે અમારા તારણને ધ્યાનમાં રાખીને, ટ્રિબ્યુનલના ઉપરોક્ત ચુકાદાનો લાભ અન્ય કોઈ વ્યક્તિને આપી શકાતો નથી.પ્રતિવાદી C.K.Dharagupta (નિવૃત્ત થયા પછી) જોશી કેસનો લાભ માંગી રહ્યો છે.અમારા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં રાખીને કે ટ્રિબ્યુનલના તારીખ

૧૭.૦૩.૧૯૮૭ ના ચુકાદાનો લાભ ફક્ત જોશીને જ આપી શકાય છે અને અન્ય કોઈને પણ નહીં, ધરગુમા પણ કોઈ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી.”

ડબલ્યુ. બી. સરકાર વિરુદ્ધ તરુણ કે. રોય અને અન્યોના કિસ્સામાં, ૨૦૦૪ ૧ એસ. સી. સી. ૩૪૭, તેમના લોર્ડશીપ્સે વિલંબને ગંભીર પરિબળ માન્યું અને રાહત આપી નથી.તેમાં તે નીચે પ્રમાણે જોવા મળ્યું હતું:

"વધુમાં પ્રતિવાદીઓ રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં તેમના તરફથી કુલ વિલંબ અને વિલંબના આધારે પણ કોઈ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી.પ્રથમ બે રિટ અરજીઓ વર્ષ ૧૯૭૬માં દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં પ્રતિવાદીઓએ ૧૯૯૨માં હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો.૧૯૭૬ અને ૧૯૯૨ ની વચ્ચે માત્ર બે રિટ અરજીઓનો જ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ એક રીતે અથવા બીજી રીતે, આ અદાલત દ્વારા દેવદાસ કુમાર કેસમાં પણ આ બાબત પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો.વિલંબની અરજી, જે શ્રી કૃષ્ણમણિ જણાવે છે, તે જ રીતે સ્થિત અન્ય વ્યક્તિઓને રાહત આપવાનો ઈનકાર કરવાનો આધાર હોવો જોઈએ, જે પ્રતિવાદીઓ સામે કામ કરશે.વધુમાં, અન્ય કર્મચારીઓ આ અદાલત સમક્ષ ન હોવા છતાં તેઓ કાયદાની યોગ્ય અદાલતો સમક્ષ તેમની ફરિયાદો રજૂ કરી રહ્યા હોવા છતાં, કોઈ આદેશ પસાર થવો જોઈએ નહીં જે તેમના કારણને

પૂર્વગ્રહ કરે.આવી સ્થિતિમાં, અમે માત્ર પ્રતિવાદીઓને થોડી રાહત આપવાના હેતુથી કોઈ નિરીક્ષણ કરવા તૈયાર નથી, જેના માટે તેઓ કાયદેસર રીતે હકદાર નથી, જેથી ત્યાં અન્ય લોકોને વંચિત કરી શકાય જેઓ કાયદાની અદાલત દ્વારા તેના હકદાર હોવાનું જણાય.

હેલ્સબરીના લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડના ફકરા ૯૧૧, પૃષ્ઠમાં પણ કાયદાના નિવેદનનો સારાંશ આપવામાં આવ્યો છે.૩૯૫ નીચે પ્રમાણે:

" તે નક્કી કરવામાં કે શું વિલંબ થયો છે કે કેમ તે નક્કી કરવામાં, ધ્યાનમાં લેવાના મુખ્ય મુદ્દાઓ છે:

(i) દાવેદારની સંમતિ; અને

(ii) પ્રતિવાદી તરફથી થયેલી સ્થિતિનો કોઈપણ ફેરફાર.

આ અર્થમાં સ્વીકૃતિનો અર્થ એ નથી કે જ્યારે અધિકારનું ઉલ્લંઘન ચાલી રહ્યું હોય ત્યારે ઊભા રહેવું, પરંતુ ઉલ્લંઘન પૂર્ણ થયા પછી અને દાવેદાર તેના વિશે જાગૃત થયા પછી સંમતિ આપવી.દાવો કરનારને ઉપાય આપવો અન્યાયી છે, જ્યાં તેણે તેના વર્તન દ્વારા એવું કર્યું હોય કે જેને વાજબી રીતે તેની માફીની સમકક્ષ ગણવામાં આવે; અથવા જ્યાં તેના વર્તન અને ઉપેક્ષા દ્વારા, ઉપાયને માફ ન કર્યો હોવા છતાં, તેણે અન્ય પક્ષને એવી સ્થિતિમાં મૂક્યો હોય કે જેમાં જો

પછીથી ઉપાયનો દાવો કરવામાં આવે તો તેને મૂકવો વાજબી નહીં હોય.આવા કિસ્સાઓમાં સમય વીતી જવો અને વિલંબ કરવો એ સૌથી મહત્વપૂર્ણ બાબત છે.આ વિચારણાઓ પર લેચનો સિદ્ધાંત આધાર રાખે છે.

ઉપરના સારાંશમાં કાયદાના નિવેદનને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિવાદીઓ દોષિત છે કારણ કે પ્રતિવાદીઓએ નિવૃત્તિ સ્વીકારવાની સંમતિ આપી છે અને સમયસર તેને પડકાર્યો નથી.જો તેઓ પૂરતી સતર્ક હોત, તો તેઓ આ મામલે અન્ય લોકોની જેમ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી શક્યા હોત.તેથી, જ્યારે પણ એવું લાગે છે કે દાવેદારોએ સમય ગુમાવ્યો છે અથવા દૂર રહ્યા છે અને રિટ અરજીઓ દાખલ કરવા માટે સમયસર ઉઠ્યા નથી, ત્યારે આવા કિસ્સાઓમાં, કોર્ટે હોદ્દેદારને રાહત આપવામાં ખૂબ જ ધીમી ગતિએ કામ કરવું જોઈએ.બીજું, જો રાહત આપવામાં આવે તો અન્ય પક્ષો પૂર્વગ્રહયુક્ત બનશે કે કેમ તે પદધારી તરફથી સંમતિ અથવા માફીના પ્રશ્નને પણ ધ્યાનમાં લેવો પડશે.વર્તમાન કેસમાં, જો પ્રતિવાદીઓએ કાયદાની જોગવાઈઓનું ઉદ્વંધન કરીને તેમની નિવૃત્તિને પડકાર્યો હોત, તો કદાચ નિગમ જવાબદારીને પહોંચી વળવા માટે ભંડોળ એકત્ર કરવા માટે યોગ્ય પગલાં લઈ શક્યા હોત, પરંતુ તેમના અધિકારોનો દાવો ન કરીને પ્રતિવાદીઓએ સમય પસાર કરવાની મંજૂરી આપી છે અને બે વર્ષ વીતી ગયા પછી, તેઓએ બે વર્ષ માટે લાભનો દાવો કરતી રિટ અરજીઓ દાખલ કરી છે.તેના માટે ચોક્કસપણે નિગમને ભંડોળ એકત્ર કરવાની જરૂર પડશે, જે

નિગમના નાણાકીય વ્યવસ્થાપન પર ગંભીર નાણાકીય અસર કરશે.જ્યારે તેઓ પોતે માફી અને સંમતિ માટે દોષિત છે ત્યારે કોર્ટે આવા વ્યક્તિઓના બચાવમાં શા માટે આવવું જોઈએ.

આની સામે, દયાલ સિંહ અને અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, ૨૦૦૩ ૨ એસસીસી ૫૯૩ ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું.તે કિસ્સામાં તેમના લોર્ડશીપ્સે અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યારે ઉચ્ચ અદાલતે વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યો હતો અને વિલંબને માફ કર્યો હતો, ત્યારે એસએલપી તબક્કે સર્વોચ્ચ અદાલત માટે માત્ર તે જ આધાર પર ઉચ્ચ અદાલતના આદેશને રદ કરવો યોગ્ય નથી અને તેથી વધુ, જ્યાં વિવાદિત ચુકાદો કાયદેસર રીતે ટકાઉ છે.આ કેસ પ્રતિવાદીઓને કોઈ સહાય પૂરી પાડતો નથી.

અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે એ પણ ધ્યાન દોર્યું છે કે આ વિલંબિત તબક્કે જો નિવૃત્ત થયેલા અને નિવૃત્તિ સ્વીકારેલા પ્રતિવાદીઓને રાહત આપવામાં આવે, તો તે નિગમ પર રૂ. ૧૭,૮૦,૪૩,૧૦૮.૦૦ નો મોટો બોજ ઊભો કરશે અને આ વિલંબિત તબક્કે આટલી મોટી રકમ ચૂકવવા માટે પૂરતા ભંડોળ નથી.આ નિગમની નાણાકીય સ્થિતિને સંપૂર્ણપણે બરબાદ કરી દેશે જો તમામ વ્યક્તિઓ જેઓ જાગૃત ન હતા અને અદાલત સમક્ષ તેમનો મુદ્દો ન

ઉઠાવ્યો હોય, તો તે નિગમને મોટો ફટકો સાબિત થશે.આ સંબંધમાં, કૃષિના કુમાર વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય વગેરે, ૧૯૯૦ જ એસ. સી. સી. ૨૦૭ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો.તે કિસ્સામાં રેલવેના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ધારકોને પેન્શનરી લાભ આપવાનો પ્રશ્ન હતો.જો કોર્ટને લાગે કે સરકારને સકારાત્મક નિર્દેશ ન આપી શકાય તો રજૂઆત કરવામાં આવી હતી, એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદીઓને ઓછામાં ઓછો એક વિકલ્પ આપવો જોઈએ કે તેઓ દરેક પાસેથી પેન્શનમાં ફેરવવાનો લાભ પાછો ખેંચે અથવા અરજદારોને પણ આપે, જેથી ભેદભાવ દૂર થવો જોઈએ.આ અદાલતે રજૂઆતને નકારી કાઢી હતી અને તે નીચે પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"અમે આમાંથી કોઈ પણ રજૂઆત સ્વીકારવા માટે તૈયાર નથી.પીએફમાંથી નિવૃત્ત થનારા અને પેન્શનમાંથી નિવૃત્ત થનારા લોકો જે કોઈ વર્ગના ન હોય, તેમાં કોઈ ભેદભાવ નથી.વાર્ષિક નાણાકીય નિવેદનમાં સમાવિષ્ટ ખર્ચની બાબતમાં, બંધારણ હેઠળ સરકારના ત્રણ સહ-સમાન અંગો વચ્ચે કાર્યોના વિભાજનને કારણે આ અદાલતે કોઈ આદેશ પસાર કરવા અથવા કોઈ નિર્દેશ આપવા માટે અનિચ્છનીય હોવું જોઈએ.

તેથી, આ વિલંબિત તબક્કે જો અદાલતનો સંપર્ક ન કરનાર વ્યક્તિઓને સમાન રાહત આપવામાં આવે તો તે નિગમ અને નિગમ પર બિનજરૂરી રીતે વધુ પડતો બોજો પાડશે અને બે વર્ષના પગાર અને પેન્શનના વધેલા લાભ અને અન્ય પરિણામી લાભોના સંદર્ભમાં આ વ્યક્તિઓને ચૂકવણીની જવાબદારી સાથે સંપૂર્ણપણે તૂટી જશે.તેથી, જે વ્યક્તિઓએ તેમની નિવૃત્તિ પછી અદાલતનો સંપર્ક કર્યો છે તેમને અમે કોઈ રાહત આપવા માંગતા નથી.માત્ર તે જ વ્યક્તિઓ કે જેમણે સેવામાં હતા ત્યારે રિટ અરજીઓ દાખલ કરી છે અથવા જેમણે તેમની નિવૃત્તિ માટે વચગાળાનો આદેશ મેળવ્યો છે, તે વ્યક્તિઓને લાભ માટે ઊભા રહેવાની મંજૂરી હોવી જોઈએ, અન્યને નહીં.અમને તે નવ વ્યક્તિઓનો ચાર્ટ આપવામાં આવ્યો છે, જેમણે રિટ પિટિશન દાખલ કરી છે અને સ્ટે મેળવ્યો છે અને સેવામાં ચાલુ છે.તેઓ આ પ્રમાણે છે:

૧. શ્રી ભવાની સેવક શુક્લા
૨. શ્રી વિજય બહાદુર રાય
૩. શ્રી ગિરિજા શંકર
૪. શ્રી યોગેન્દ્ર પ્રકાશ કુલશેરશ્ટ
૫. શ્રી વિનોદ કુમાર બંસલ
૬. શ્રી પ્રદ્યુમ્ન પ્રસાદ મિશ્રા
૭. શ્રી બાંકે બિહારી પાંડે

૮. શ્રી યશવંત સિંહ

૯. શ્રી ચંદ્ર શેખર

અને નીચેની વ્યક્તિઓએ નિવૃત્તિ પહેલાં રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી પરંતુ કોઈ સ્ટે ઓર્ડર આપવામાં આવ્યો ન હતો.

૧. શ્રી ગોપાલ સિંહ ડાંગવાલ (ડબલ્યુ/પી નંબર ૩૫૩૮૪/૦૫ તારીખ ૫/૫/૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા)

૨. શ્રી આર. આર. ગૌતમ (ડબલ્યુ/પી નંબર ૪૫૪૯૫/૦૫, તારીખ ૧૫/૦૬/૦૫)

આ લાભ ફક્ત ઉપરોક્ત વ્યક્તિઓ સુધી મર્યાદિત રહેશે જેમણે તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં રિટ અરજીઓ દાખલ કરી છે અથવા તેઓએ તેમની નિવૃત્તિ પહેલાં વચગાળાનો આદેશ મેળવ્યો છે. નિગમ દ્વારા આ વ્યક્તિઓ સામે દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ નિષ્ફળ જશે અને તેને ફગાવી દેવામાં આવશે. બાકીની અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને રદ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર નહીં હોય.

એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે હાઈકોર્ટ સમક્ષ તિરસ્કારની અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી. અપીલની આ બેચમાં પસાર કરાયેલા આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, તિરસ્કારની અરજીઓ ટકી રહેશે નહીં અને તે બરતરફ કરવામાં આવે છે.

અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.